

# Het voorkomen van de Barmsijs (*Carduelis flammea*) in Nederland gedurende het najaar 1953 en de daaropvolgende winter

door

J. TAAPKEN

(With summary: Irruption of Redpolls in the late autumn of 1953)

## Inleiding.

In de laatste week van oktober 1953 werden in ons land de eerste Barmsijsen (*Carduelis flammea*) waargenomen en gevangen op verschillende vinkenbanen. Hieronder bevonden zich naast *C. flammea flammea* ook Kleine Barmsijsen (*Carduelis flammea cabaret*).

Zonder de vinkenbanen was dit, veelvuldiger dan gewoonlijk, voorkomen van deze soort aan onze aandacht ontsnapt.

Dank zij enkele vinkenbanen (Vinkenbaan van het Vogeltrekstation, ringstation te Baarle-Nassau van Welerwaarde Kapelaan A. C. J. FICK en ringstation „Leerdam” van de heer D. G. KARS) ben ik in staat geweest een aantal gegevens over het voorkomen van de Barmsijs in ons land te verzamelen. Wel is het jammer dat op de vinkenbanen slechts de gevangen vogels zijn genoteerd (deze werden geringd en weer losgelaten), daar men zonder uitzondering berichtte, dat er zich vaak veel meer Barmsijsen vertoonden dan er gevangen konden worden. Volgens de Leidse ringverslagen werden in 1953 427 Barmsijsen en 9 Kleine Barmsijsen geringd, in 1954 werden nog 7 Barmsijsen en 3 Kleine Barmsijsen geringd.

Na het verschijnen van „De Nederlandsche Vogels” werden ook in 1945 (169 ex.), 1946 (408 ex.) en 1948 (275 ex.) grotere aantallen geringd. Dit waren ook „topjaren” van de Grote Barmsijs. Andere jaren kwam hun aantal niet boven de 100 ex., ja meestal niet boven de 10 geringde ex. per jaar.

Wel is het van belang te weten, dat men in het najaar van 1953 en de daarop volgende winter nimmer op de plaats van ringen eigen geringde Barmsijsen terugving en dus de telkens opnieuw waargenomen (en gevangen) vogels geen in de omgeving rondzwervende troepjes zijn geweest, maar altijd opnieuw aanvullende troepjes van elders waren. Naar mijn weten was het sinds lang niet zo’n goed Barmsijsjaar. Ook onder vogelvangers werd dit jaar als bijzonder goed betiteld, ofschoon van de honderden waarnemers, die zich over het gehele land verspreid bevinden, slechts een onaanzienlijk aantal gegevens binnenkwam. De gegevens van de vinkenbanen zijn voornamelijk uit de periode dat er Vinken, Kepen e.d. gevangen konden worden, terwijl er van de tijd daarna minder aaneensluitende waarnemingen zijn binnengekomen.

Het belang van de vinkenbanen in ons land wordt over het algemeen door velen onderschat. Zij kunnen echter ook van groot belang zijn voor het bepalen van het voorkomen van b.v. Barmsijzen (*Carduelis flammea*), IJsgorzen (*Calcarius lapponicus*) en ook van gewonere soorten, die in zeer wisselend aantal bij ons blijken door te komen. Ondanks een uitgebreid waarnemersnet in ons land blijken over dergelijke vogelsoorten zeer schaarse berichten binnen te komen. Het dagelijks aantekenen van het aantal waargenomen vogels, welke niet gevangen worden, lijkt mij op een vinkenbaan dan ook van algemeen belang. Schattingen van grote aantallen per dag zijn vaak van verschillende personen zeer uiteenlopend, maar kunnen van één waarnemer over een geheel seizoen toch waardevol zijn, omdat de verhouding van de ene tot de andere dag goed is weergegeven. Hoewel het aantal gevangen vogels ongetwijfeld veel kleiner zal zijn, is het toch van groot belang, dat ook ná de „vinkentijd” vinkenbanen in werking worden gehouden en vogels worden geringd. Na die tijd is er ongetwijfeld nog doortrek van tal van soorten. Troepjes gaan in de omgeving zwerven en het ringen van echte overwinteraars wordt nog te weinig gedaan.

#### Het verloop van de Barmsijzen-invasie.

Eind oktober moeten de eerste Barmsijzen gekomen zijn. Ook ditmaal is de Kleine Barmsijs (*Carduelis flammea cabaret*) iets vroeger; door ELJKMAN c.s. (1937) wordt dit eveneens vermeld. Ook in Hongarije werd in dat jaar een invasie opgemerkt; hierover schrijft P. IMRE (1952—1955) in *Aquila*. In Hongarije werden ook eind oktober de eerste waargenomen, evenals in Duitsland (28/10) (WEBER, 1954).

Begin november stijgt het aantal vangsten in ons land snel; dat zet zich zo de hele maand voort. Ook van begin tot midden december blijft het gevangen of waargenomen aantal ongeveer constant. Hierna zakt het aantal aanzienlijk. Wellicht is hier het beëindigen van het vangen op de vinkenbanen mede een oorzaak.

In januari en februari zijn de waarnemingen zeer uiteenlopend en zouden kunnen wijzen op meer beweging (terugtrek?), hoewel ik de indruk kreeg dat de troepjes op de vinkenbanen vaak nieuwe troepjes waren.

In maart werden beide soorten nog eenmaal gezien; ook in Hongarije werden zij in maart (17/3) voor het laatst waargenomen.

Dat in Duitsland slechts tot eind december Barmsijzen zijn aange troffen, komt m.i. doordat ook hier daarna niet meer gevangen werd. In de jaren 1946/1947 en 1948/1949, toen er in ons land grote aantallen werden gevangen, werden er ook in Duitsland vele gevangen en waargenomen (WEBER, 1950; BRUNS, 1952). Het verloop van deze invasies was vrijwel hetzelfde. Gedurende maart en april werd toen ook terugtrek geconstateerd.

In Duitsland en Hongarije werden in 1953 ook ex. van de „Langsna-

velige" Barmsijs aangetroffen, die vroeger als een aparte subspecies („*holboellii*") werd beschouwd, maar thans niet meer wordt erkend (zie Ibis, 1948, p. 319; Check-list of the Birds of Great Britain and Ireland, 1952, p. 98 en De Ned. Vogels, p. 1044). Hoewel er op deze langsnavelige individuen in ons land is gelet, werden deze in 1953 niet vastgesteld.

Uit verkregen ringgegevens is gebleken, dat in november gevangen Barmsijzen zich binnen korte tijd in Zuidelijke richting verplaatsten. Een andere terugmelding van een in Loosduinen geringde vogel, welke in december bij Heemstede werd teruggevangen, zou ook op zwerven (of vroege terugtrek) kunnen duiden.

De volgende ringgegevens werden gepubliceerd in de Leidse ringverslagen (Limosa 28, p. 24 en Limosa 30, p. 31).

|         |            |                                                                                 |
|---------|------------|---------------------------------------------------------------------------------|
| F 67737 | 9-11-1953  | 16-11-1953 gevangen te Kasterlee 51° 14' N; 4° 58' O. (Antwerpen), België.      |
| H 13436 | 11-11-1953 | 22-11-1953 gevangen te Thieulain 50° 37' N; 3° 36' O. (Henegouwen), België.     |
| juv.    | Loosduinen |                                                                                 |
| H 20398 | 18-11-1953 | 29-11-1953 gevangen te Turnhout 51° 19' N; 4° 57' O. (Antwerpen), België.       |
| ♂ juv.  | Leerdam    |                                                                                 |
| H 20399 | 18-11-1953 | 29-11-1953 gevangen te Turnhout 51° 19' N; 4° 57' O. (Antwerpen), België.       |
| ♂ juv.  | ibidem     |                                                                                 |
| H 14049 | 17-11-1953 | 1-12-1953 ♂ juv. gevangen en weer losgelaten te Leerdam.                        |
| ♂       | Loosduinen |                                                                                 |
| H 13489 | 16-11-1953 | 3-12-1953 gevangen aan de Leidsevaart te Heemstede.                             |
| ♀       | ibidem     |                                                                                 |
|         |            | 14-12-1953 bericht ontvangen dat deze vogel wederom te Heemstede werd gevangen. |
| H 20330 | 16-11-1953 | 16-1-1954 gevonden te Eindhoven en 21-1-1954 weer losgelaten aldaar.            |
| ♂       | Leerdam    |                                                                                 |

In 1954 is een broedgeval van een Barmsijs in Denemarken (THOMSEN, 1955) geconstateerd. Dit zou het gevolg kunnen zijn geweest van de voorafgaande invasie.

#### Chronologische lijst van de gegevens.

##### juni 1953:

4/6 enige ex. „cabaret", w.o. 1 ♀ op Terschelling; 6/6 ♂ „cabaret" aldaar (Vanellus 6, p. 123—124); 23/6 1 ex. in bos West Terschelling, volgens de Heer OOSTERLO broedvogel aldaar in 2 paren, ik constateerde het broeden niet zelf van *Carduelis flammea cabaret*, maar zag de vogels verscheidene malen in juni (J. J. C. TANIS).

##### oktober 1953:

van half oktober tot half maart 1954 enkele ex. tot ruim 50 ex. o.a. te Helmond, Mierlo en Stiphout (Limosa 27, p. 137); oktober—januari 1954: deze winter dikwijls ontmoet in koppeltjes van 25 ex. en soms meer, ook wel eens een 10 tal of enkele ex. te Bantega (Vanellus 7, p. 40); 26/10 1 ex. gevangen vinkenbaan Baarle-Nassau (Kapelaan A. C. J. FICK); 27/10 ad. ♂ „cabaret", ringstation Leerdam, 30/10 2 ad. ♂ ♂ „cabaret" ringstation Leerdam, 31/10 juv. ♂ + ad. ♂ „cabaret", ringstation Leerdam (D. G. KARS).

##### november 1953:

november en december regelmatig troepjes in de elzen, Voorschoten (H. F. M. DE BEER); 4/11 juv. ♂ „cabaret", ringstation Leerdam; 7/11 2 juv. ex. ringstation

Leerdam (D. G. KARS); 7/11 5 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 7/11 2 ex. waargenomen vinkenbaan Baarle-Nassau (Kapelaan A. C. J. FICK); 7/11  $\pm$  45 ex. op de Wageningse Berg (De Levende Natuur 57, p. 19); 8/11 12 ex. gevangen + 5 Kleine Barmsijsen („cabaret”), vinkenbaan Loosduinen, waargenomen troepjes van  $\pm$  20 ex. en  $\pm$  40 ex. en enkele Kleine Barmsijsen („cabaret”) in het hout (Vogeltrekstation, TAAPKEN); 9/11 6 juv., 1 juv. ♂ en 3 ad. ♂ ringstation Leerdam (D. G. KARS); 9/11 10 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 9/11  $\pm$  15 ex. in berken te Haule (Vanellus 7, p. 10); 9/11 8 ex. gevangen vinkenbaan Baarle-Nassau, er waren er wel 200 ex. bij elkaar (Kapelaan A. C. J. FICK); 10/11 6 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen, 11/11 16 ex. gevangen + 2 Kleine Barmsijsen („cabaret”) ibidem (Vogeltrekstation); 11/11 3 ad. ♂ en 1 juv. ♂ gevangen ringstation Leerdam, 12/11 5 juv. ex. en 1 ad. ♂ gevangen ibidem (D. G. KARS); 12/11 9 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 12/11 Barmsijsen tussen de Sijsjes (*Carduelis spinus*) op Terschelling (J. J. C. TANIS); 12/11  $\pm$  25 ex. bij Bakkeveen (J. T. DE SCHMIDT); 13/11 2 juv. ex. & 1 juv. ♂ gevangen ringstation Leerdam (D. G. KARS); „afgelopen week een troep van  $\pm$  100 ex. in het Amsterdamse Bos” („Algemeen Handelsblad” 14/11 1953); 16/11 38 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 16/11 Barmsijsen tussen de Sijsjes (*Carduelis spinus*), Terschelling (J. J. C. TANIS); 16/11 32 juv. ex. en 7 juv. ♂ en 2 ad. ♂ ringstation Leerdam; 17/11 12 juv. ex. en 7 juv. ♂ en 3 ad. ♂ ibidem (D. G. KARS); 17/11 59 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen; 18/11 1 ex. gevangen ibidem (Vogeltrekstation); 18/11 Barmsijsen tussen de Sijsjes (*Carduelis spinus*) Terschelling (J. J. C. TANIS); 18/11 2 juv. ex. en 3 juv. ♂ ringstation Leerdam, 19/11 4 juv. ex. ibidem, 20/11 13 juv. ex. en 11 juv. ♂ en 1 ad. ♂ ibidem, 21/11 3 juv. ♂ en 4 juv. ex. ibidem, 23/11 2 juv. ♂ en 4 juv. ex. en 2 ad. ♂ ibidem (D. G. KARS); 24/11 enkele ex. bij troepen Sijsjes (*Carduelis spinus*) bij Oosterend, Terschelling (Vanellus 7, p. 10); 25/11  $\pm$  50 ex. in berk Arnhem (B. C. A. BLEIJERVELD); 25/11 6 juv. ex. en 2 juv. ♂ ringstation Leerdam, 26/11 1 juv. ♂ en 1 juv. ex. ibidem (D. G. KARS); 26/11  $\pm$  50 ex. in berk, Arnhem (B. C. A. BLEIJERVELD); 27/11 6 juv. ex. en 2 juv. ♂ en 2 ad. ♂ ringstation Leerdam, 28/11 6 juv. en 3 juv. ♂ ibidem (D. G. KARS); 28/11 10 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 29/11  $\pm$  40 ex. Dassenbos, tussen Hilversum en Hollandse Rading (H. NUIJEN); 30/11 2 juv. ex. ringstation Leerdam (D. G. KARS); 30/11 troepje in elzen bij de tol van Warmond,  $\pm$  25 ex. (J. TAAPKEN).

#### december 1953:

december en begin januari 1954 bijna iedere dag een 100 tal in berken, zowel Grote- als Kleine Barmsijsen te Eindhoven (G. VAN WOERKOM); december-januari 1954 20 tot 30 ex. Flevolaan, Bussum (Gebrs. VAN TUIJL); 1/12 9 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 1/12 grote troep in berk,  $\pm$  50 ex. Arnhem (B. C. A. BLEIJERVELD); 1/12 8 juv. ex. en 2 juv. ♂ en 2 ad. ♂ ringstation Leerdam, 2/12 1 juv. ex. en 2 juv. ♂ ibidem (D. G. KARS); 2/12 30 ex. in elzen Zijlweg, Haarlem, 's middags daar nog 4 ex. (L. SCHOUTENS & B. VAN STEKELENBURG); 3/12 3 juv. ex. en 2 juv. ♂ en ad. ♂ ringstation Leerdam, 5/12 5 juv. ex. en 4 juv. ♂ ibidem (D. G. KARS); 5/12 2 ex. gevangen vinkenbaan Loosduinen (Vogeltrekstation); 7/12 4 ex. in elzen, Zijlweg, Haarlem (L. SCHOUTENS & B. VAN STEKELENBURG); 7/12 3 juv. ex. ringstation Leerdam, 8/12 7 juv. ex. en 3 juv. ♂ en 3 ad. ♂ ibidem, 9/12 10 juv. en 4 ad. ♂ ibidem, 10/12 1 juv. ♂, 1 ad. ♂ en 4 juv. ibidem, 12/12 1 juv. ex. ibidem (D. G. KARS); 13/12 70 à 80 ex. in berk Arnhem (B. C. A. BLEIJERVELD); 13/12  $\pm$  100 ex. Bilthoven (Dr. G. A. BROUWER); 14/12  $\pm$  100 ex. ibidem (Dr. G. A. BROUWER); 15/12 1 juv. ex. gevangen ringstation Leerdam (D. G. KARS); 19/12  $\pm$  7 ex. in berk en els bij tol Warmond (Z.H.) (J. TAAPKEN); 21/12  $\pm$  40 ex. Wilhelminapark, Utrecht (H. P. MISSET & J. TEN HOEVE); 26/12  $\pm$  100 ex. Gooyersgracht, Blaricum (Gebrs. VAN TUIJL); 31/12 9 ex. in elzen w.o. tenm. 1 ♂ Krayenestersingel, Heemstede (L. SCHOUTENS & B. VAN

STEKELENBURG); eind december ruim 300 ex. bij elkaar, Eindhoven (G. VAN WOERKOM).

**De gehele winter 1953—1954**  $\pm$  40 ex. bij Breda (H. P. BOGAARTS).

**januari 1954:**

2/1 13 ex. vermengd met enkele Vinken (*Fringilla coelebs*) en 7 Putters (*Carduelis carduelis*) Krayenestersingel, Heemstede (L. SCHOUTENS & B. VAN STEKELENBURG); 6/1  $\pm$  50 ex. overvliegend Weesp (Gebrs. VAN TUIJL); 12/1 1 ex. Delft, 14/1 1 ex. Delft (A. K. J. MULDER); 16/1 1 ex. dat geringd was op 16/11 1953 te Leerdam (juv. ♂) met H 20330 gevonden te Eindhoven en 21/1 1954 weer losgelaten aldaar (G. VAN WOERKOM); 20/1 35 ex. A. W. Duinen bij de Oranjeskom, Vogelenzang (P. CORNET); 23/1 troepje A. W. Duinen bij de Renbaan (W. DROST); 23/1 wel 50 ex. in elzen Bantega (Fr.), 24/1  $\pm$  25 ex., geen ex. met rose borst gezien, Bantega (Vanellus 7, p. 40); 25/1 volop te Blaricum, troepjes van  $\pm$  50 ex. + 150 ex. Gooyersgracht, Blaricum (Gebrs. VAN TUIJL); 26 en 27/1  $\pm$  8 ex. in elzen Santpoort (W. HOLTHUIZEN); 27/1 1 ex. „cabaret” Helmond, vermoedelijk reeds vóór 27/1 aanwezig, maar toen niet herkend (Limosa 27, p. 138).

**februari 1954:**

5 en 6/2 50 tot 60 ex. w.o. ♂ ♂ Wassenaar (K. W. L. BEZEMER); 6/2  $\pm$  25 ex. Leidse Hout, Leiden (A. VAN DER HOUWEN); 8/2 1 ex. „cabaret” tussen 13 ex. „flammea” Helmond, 11/2 1 ex. „cabaret” met 2 ex. „flammea” Helmond (Limosa 27, p. 138); 13/2  $\pm$  25 ex. „Oud-Poelgeest” Oegstgeest (A. VAN DER HOUWEN); 14/2 1 ex. Leidse Hout, Leiden (G. F. MEES); 14/2 troepje Leidse Hout, Leiden (A. VAN DER HOUWEN); 15/2 3 ex. „cabaret” met 13 ex. „flammea” Helmond (Limosa 27, p. 138); 19/2 enkele ex. in elzen Warmond (J. TAAPKEN); 28/2 4 ex. Groenekan (U.) „vogelvangers schijnen er in deze omgeving heel wat gevangen te hebben” (N. MARRA).

**maart 1954:**

13/3 1 ex. „cabaret” in berkenlaan Helmond (Limosa 27, p. 138); 23/3 2 ex. in elzen Heemstede (L. SCHOUTENS & B. VAN STEKELENBURG).

**mei 1954:**

7/5  $\pm$  10 ex. waarschijnlijk de nominaatvorm te Schinveld (L.) (Limosa 27, p. 138).

**Literatuur**

- BRUNS, H. (1952): Sammelbericht über Birkenzeisig-Beobachtungen (*Carduelis flammea*) in Deutschland 1945—1951. Ornithologische Mitteilungen 4, pp. 12—17.
- Le Gerfaut 45, p. 93.
- IMRE, Dr. Pátkai (1952—1955): A nagycsörű telén Magyarországon. Aquila 59—62, p. 396 (449).
- De Levende Natuur (1954): Vragen en korte mededelingen. 57, p. 19.
- Limosa 27, pp 137 & 138 28, p. 24 & 27, 30, pp. 31 & 33.
- PEIPONEN, Valto (1957): Wechselt der Birkenzeisig *Carduelis flammea* (L.). sein Brutgebiet während des Sommers? Ornis Fennica XXXIV, pp. 41—63.
- THOMSEN, E. (1955): Redpoll (*Carduelis flammea* (L.)) breeding in Denmark in 1954. Dansk Orn. Foren. Tidsskr. 49, pp. 230—233.
- Vanellus 6, (1953) pp. 123—124, 7, (1954) p. 40.
- WEBER, H. (1950): Birkenzeisiginvasion Winter 1948/49 in Bayern. Ornithologische Mitteilungen 2, pp. 37—38.
- , (1953): Die Birkenzeisiginvasion 1953 in Mecklenburg. Ornithologische Mitteilungen 6, pp. 168—170.
- De Wielewaal 19 (1953), p. 382; 20 (1954), p. 255.

Summary: Irruption of Redpolls in the late autumn of 1953.

The first Redpolls arrived in the Netherlands in 1953 at the end of October. *Carduelis flammea cabaret* arrived in advance of *Carduelis f. flammea* and was less common. The numbers recorded rose quickly throughout November and remained at a high level until mid-December. Reported occurrences in January and February were very scattered. Small numbers, including both *cabaret* and *flammea* were seen in March.

Few field observers reported the presence of Redpolls, the majority of the records coming from finch-trapping stations, where decoy-birds were used, but it is clear that the winter 1953/54 was an important one for this species.

## Oö- en Nidologische mededelingen, 1955 - 1957

door

W. Ph. J. HELLEBREKERS

### Vrij nest van een Kauw, *Coloeus monedula*.

Op 8 juni 1956 een nest met jongen in verdorde Klimop, waarvan de stam een jaar tevoren bij de grond was afgezaagd, tegen de muur van het Chr. Lyceum te Harderwijk, op een hoogte van  $\pm 4$  m.

A. A. TjITTES.

[Vrije nesten van de Kauw zijn bekend, doch blijven een hoge uitzondering; persoonlijk heb ik slechts één keer zo'n nest gezien in een Hulstboom (W.H.).]

### Een groot legsel van de Spreeuw, *Sturnus vulgaris*.

Op 10 mei 1955 trof ik in een nestkast in onze tuin te Stad-Delden (O.) een nest met 8 levende jonge Spreeuwen aan, die ik ongeveer 6 dagen oud schatte. In het nest bevond zich bovendien nog één dood jong, dat zeker niet langer dan 2 dagen dood en slechts weinig kleiner dan zijn nestgenoten was, en één niet uitgekomen ei.

Aangezien de mogelijkheid van menselijke interventie uitgesloten kan worden, omdat de tuin niet vrij toegankelijk is en door mij alleen de nestkasten gecontroleerd worden, mag men aannemen dat in dit nest een legsel van 10 eieren is geweest, hetgeen wel exceptioneel genoemd mag worden. De Ned. Vogels geeft op: heel zelden 8, het Handboek of Br. Birds: soms 8—9.

Doordat deze dus reeds uitgekomen waren, was het helaas niet mogelijk door vorm of kleurverschillen in de eieren, er een aanwijzing voor te krijgen dat dit grote legsel eventueel van 2 ♀♀ afkomstig is geweest. Wel kan nog opgemerkt worden dat in een nestkast op 30 meter afstand een Spreeuwenlegsel was van slechts 4 eieren, hetgeen voor een eerste broed weinig is. Deze beide Spreeuwen moeten ongeveer gelijktijdig met leggen begonnen zijn en misschien is er verband tussen het grote legsel van de ene en het kleine van de andere.